

O PRINCEZNĚ SE ZLATOU HVĚZDOU NA ČELE

BYL JEDEN KRÁL A KRÁLOVNA A TA KRÁLOVNA měla na čele zlatou hvězdu. Mělit se sice manželé velmi rádi, ale bohužel! jich blaženost dlouho netrvala. Žalost královu není možná vypovědět ani vypsát, to ví jen ten, kdo ztratil, co miloval.

Dlouho nechtěl se král ani na dítě podívat, které bylo příčinou matčiny smrti, konečně zvítězila ale láska otcovská a úsměv milostného dítěte přikouzlil jej poutem nerozlučným. Bylo ale dítě to věru tak hezounké, živý obraz krásné matky, že s něho člověk nerád oko spustil. Pro neobyčejnou sličnost nazváno jest děvčátko Lada.

Několik let uběhlo od té doby, co královna zemřela, a dvořenínové nutili krále, aby se oženil, že by se stal pokojnějším a veselejším. Odpověděl jim král takto: „Když královna na úmrtním loži se mnou se loučila, prosila mne, kdybych se musel ženit, abych si jinou nebral, než která jí bude docela podobna. Já se na to zapřísáhl a vzal bohy za svědky; budu tedy hledat ženu, která by jí ve všem podobna byla, a nenajdu-li takovou, nikdy více se neožením.“ Dvořenínové dali králi za pravdu a hned se stalo ujednání, kdy se král na cestu odebere.

Ladu, poupě to kvetoucí, odevzdal král pečlivým chůvám, zem svou správci věrně oddanému a sám odešel s četným komonstvem do světa hledati nevěstu. Projel knížetství, království, projel půl světa, viděl panny tváří jako anděl krásných, přece ale neměla žádná na čele zlatou hvězdu, žádná nebyla podobna zemřelé paní. Smuten vrátil se domů. Tu mu běží vstříc Lada a vroucně ho z daleké cesty vítá. Král ztrnul nad rozkvětlou pannou. To byla ona, to byla ta žena, kterou nade všecko miloval, její oči, vlasy, tělo, tu zlatoskvoucí hvězdu na čele, všecko měla

Lada, dcera její. Běda, běda! pomyslíl král. Co viděl podobu své ženy, vzbudily se v něm všechny památky na minulou blaženost, takže div nezoufal. Konečně umínil v své rozbouřené mysli, že si vezme Ladu za ženu, chtěje zvrátit ukrutné vrchy, které v tom poměru mezi něj a ji příroda postavila. Šel tedy k dceři a zjevil jí úmysl nebožky matky. Lada se toho zhrozila, ale dělala, jako by otcův návrh za pouhý žert měla, a po krátkém přemýšlení řekla: „Vezmu si tě, otče milý, koupíš-li mi šaty, ušité z křídel zlatohlávka.“

„Koupím, duše má, všechno, co žádáš, jen vyplň prosbu mou,“ odpověděl král a to okamžení dal ohlásit, kdo by mu takové šaty přinesl, že dostane za ně mnoho peněz. Což by lidé za peníze nevyvedli? V několika dnech byly šaty na zámku a král je donesl dceři. I nevěděla, co si má vymyslet, aby čas prodloužila a otce tím snad na jiné myšlénky přivedla. Poručila si opět šaty barvy sluneční. A zase to dal král ohlásit a šaty sluneční barvy dostal. Když je Ladě přinesl, řekla: „Ještě mi kup, otče, šaty barvy nebeské, aby na nich i hvězdy byly; potom si tě opravdu vezmu.“

Co by byl král pro ni nedal! Poslové lítali na všechny strany a krejčí namáhali své mozky, by vymyslíli kroj šatů barvy nebeské i s hvězdami. Ale což by rozum lidský nevymyslíl, když se jedná o tolik peněz. I takové šaty se ušily, jenže byly na nich místo hvězd velké diamanty. Již nebylo tedy žádné pomoci a Lada musela dáti otcí slovo; ale trápila se nad tím a plakala. Tu samou noc se jí zdálo, že stojí před ní krásná paní, majíc na čele zlatou hvězdu, a že klade na postel bílý závoj jako dech, pravíc: „Lado, já jsem tvoje matka, vím, co se zde děje a vlastní otec za ženu že tebe žádá. To se však státi nesmí, já ti jdu na pomoc. Dej si zejtra ušít sprosté šaty, přehod' tento závoj z mlhy utkaný přes hlavu a prchni. Dokud ho budeš míti

na sobě, žádný tě neuvidí. O otce starost neměj, já se mu zjevím a dám mu vnuknutí.“ Po těch slovích cítila Lada na tváři lehký vanot dechu a matka zmizela. Ráno našla závoj na loži a pilně jej uschovala. Nato pak poručila, aby jí dala komorná udělat myší kožíšek od hlavy až k patě. Komorná myslila, že to bude pro nějakou kratochvíli, pročez nikomu o tom neřekla, sama kožíšek objednala, a když byl hotov, princezně ho přinesla. Třetí den měla býti svatba; v zámku bylo šukání, běhání a král byl plný blaženosti. Jen nevěsta nepomyslíla na oddavky. Když kožíšek měla, oblékla se do něho, ty troje šaty svázala, plachetku hodila na hlavu, závoj na tvář a tak přistrojena dala sbohem otcovskému zámku a v slzách plynouc ubírala se do širého světa. Chodila dlouho, aniž věděla, kam se má obrátit; tu přijde k městu, které bylo velmi krásné. Hned u kraje stál na vršku královský zámek; do toho si umínila Lada vejít a o nějakou službu prosit. Ale uzlíček se šaty nechtěla vzít s sebou. Malý kousek od zámku byl háj a u háje studánka; i zdvihla Lada u studánky kámen a pod ten kámen položila uzlík a závoj k tomu. Rybička ze studánky na ni vykukla.

„Nepovídej žádnému, rybičko, a dobře to hlídej!“ prosila Lada rybu a odešla do zámku.

Na cestě si posypala tvář trochu popelem, zamračila čelo a plachetku níže stáhla; představíme-li si ještě myší kožíšek, v němž byla skoro celá zaobalená, kdož by chtěl při ní krásu hledati? Čeládka v zámku se pustila do hlasitého smíchu, vidouc tu ošklivou služku, a posílala ji pryč. Ale ona tak snažně prosila, aby jí za kuchtičku přijali, že se kuchař nad ní ustrnul a do kuchyně ji přijmul, přísně jí zakázav, aby se vrchnosti neukazovala, by trestán nebyl, že takovou kuchtičku do služby bere. Lada byla potěšena, že dostala službu, kde bude ode všeho pronásledování ochráněna a kde si jí nikdo všimnout nebude. A dobře sou-

díla; celý den žádný na ni ani nekoukl, leč se pan kuchař s ní několikrát vyvadil a sloužící myších kožíšků jí nadali, což ale dobrovolně trpěla. Zem, v níž se to zběhlo, patřila králi, který měl jediného syna, jmenem Hostivíta, ušlechtilého mládence, na kterého se mohl ve všem spolehnout. Všickni poddaní se již těšili, až bude princ panovníkem, jaké to budou mít časy. Král byl již starý a rád by byl viděl, aby si Hostivít nějakou princeznu vybral, ale ten posud neměl k tomu chuti. Chválu princovu slyšela také často kuchtička od ostatní čeládky, i velmi ráda byla by toho vyhlášeného pána seznala. Jedenkrát se jí k tomu naskytla příležitost. Když byla v kuchyni sama, šel princ právě okolo. Tu vyběhla rychle ven a za ním se dívala; zdali se jí líbil, uhlídáme dále.

Byl králův svátek a po tři dni dávaly se skvostné hostiny a radovánky, ku kterýmž se hosté z daleka sjížděli. Lada celý den již o něčem přemýšlela, a sotva byl večer, prosila kuchaře, aby jí dovolil, trochu na ty hosti se podívat, které jakživa neviděla.

„Ó ty cuchto, nechtěla bys pánům do cesty vlézt, aby tě někdo viděl a potom si pomyslí, jací jsou to služebníci zde v zámku?“

„Nebojte se, pane, že bych šla komu do cesty, já někam do koutečka zalezu, kde mne žádný nespatri.“

Kuchař nechtěl, nechtěl, ale potom zabručel něco o všečnosti a nechal kuchtičku jíti na podívanou. Lada šla rovnou cestou k studánce, zdvihla kámen a vyndala z uzlíčku šaty, co byly z křídel zlatohlávkových ušité. Potom sundala plachetku, svlékla myší kožíšek, umyla tvář, srovnala vlasy a oblékla šumný oděv na sebe. Ono jí však nebylo o to, aby viděla panstvo, ale jen aby mohla s tím hezkým princem potancovat a slovíčko s ním promluvit. Když měla šaty na sobě, přehodila závoj přes oči a spěchala ku hradu. Nejdříve si před zrcadlem oděv srov-

nala, potom teprv vkročila do taneční síně, postavila se, kde nejvíce hostů stálo, a hodila závoj s čela. Každý se hned k ní obrátil, ale žádný nevěděl kdo je a odkud přichází. Avšak nejprvnější ze všech byl u ní Hostivít, který dříve od paní k panně poletoval jako hravý motýlek. Sotva pohledl na ušlechtilou tvář cizinky, již ucítil, že po jeho svobodě na věky veta.

„Kdo jste, panno spanilá, že mi ani tvář, ani jmeno vaše povědomo není?“ ptal se Hostivít Lady.

„Důvěra ve vaši hostinnost mne sem přivedla, abych se vyrazila. Rád-li mne vidíte, nechtějte vědět, kdo jsem,“ odpověděla Lada a pohlédla na Hostivíta tak prosebným okem, že neměl srdce více se jí ptáti.

Hudba začala hrát, každý šel pro svou dámu, a i princ se postavil do řady se svou tanečnicí, již nebylo roveň. Jak čerstvě mu hodiny uplývaly, které si právě tenkrátě přál sto-krátě delší. Začalo se šerit a princezna děkovala svému hostiteli chtíc odejít; princ prosil jen o malou chvílčinku ještě, ale ona nezůstala ani okamžení déle, jen to slíbila, že přijde druhý den zase. Letmo hrad přeběhla, octla se u studánky a šaty se sebe svlékala; byl již svrchovaný čas, aby se v kuchyni okázala. Když odcházela, vykoukla zase rybička a Lada prosila, aby jí šaty hlídala. Všecka čeládka byla ospalá, a nikdo nepozoroval, kdy kuchtička přišla.

Každé ráno ohlašoval komorník, co se má pro prince k snídání vařiti; ale toho dne přišel, řka, že princ sám neví, co si má poručit, aby se udělalo cokoliv. „Já nevím, co se pánu přihodilo,“ doložil, „tak veselého jsem ho ještě neviděl. Zpívá, tancuje z pokoje do pokoje, a když se ho ptám na to neb ono, říká: ‚Dělej co chceš.‘“

„Bláhový,“ řekl na to kuchař, „snad se mu včera některá kněžna zalíbila a dnes na ni vzpomíná?“

„Máš pravdu, starý, byla tam jedna paní, ale žádný neví, co je zač, a u té byl celou noc.“

Kuchtička něco třela a hlavičku hluboce k tomu shýbala, aby nebylo vidět, jak se červená. Dělala, jako by si komorníkovy řeči ani nevšímalá, zatím jí ale slovíčko neušlo. Celý den byla by kuchařovi pomyšlení udělala, jen aby ji večír zase na podívanou odpustil, což také kuchař slíbil.

Když měla všecku práci svou odbytou, běžela zase k studánce, kožíšek shodila, oblékla šaty sluneční barvy, přehodila závoj a pospíchala k zámku, kde se již tancovalo. S princem nebylo po celý večer ani řeči, jeho jediná práce byla hleděti ke dveřům, brzo-li je sloužící otevře. Ale než se nadál, stála jeho krásná neznámá milá uprostřed síně, jako bohyně, jejíž jméno nesla. A zase byl blažen láskou raněný princ. Paní záviděly Ladě krásu a nádherný oděv a páni záviděli princovi její přízeň. Té noci zdržela se Lada o chvílku déle, nemohouc odolat prosbě krásného muže, kteréhož tak vroucně milovala, jako on ji. Bylo již hezky šero, když přišla k studánce. Honem se odstrojila, tvář zapopelila a jako na perutích běžela k zámku, kde bylo již všecko na nohou.

„To se mi líbí, podruhé nepůjdeš nikam!“ broukal kuchař, když vešla do kuchyně; ale ona ho prosila za odpuštění a začala se točit jako na kolovrátku. Kuchař byl starý, dobrý člověk, a když viděl, že kuchtičce práce od ruky jde jak by hrál, zapomněl na svůj kněv. Opět vešel komorník do kuchyně, a když se kuchař ptal, co bude princ k snídání poroučet, odpověděl, že nebude princ nic jísti, že sedí v lenošce, oči maje zavřené, a když se ho někdo otáže, že mlčí jako hrob. „Nevím,“ končil svou zprávu, „ta paní, co u nás po dvakrát byla, mu snad učarovala.“

„Hej, kuchtičko, co tomu říkáš, ty jsi se také dívala, vidělas tu cizí paní?“ volal kuchař na Ladu, která rožněm točila.

„Ovšem že viděla; já tomu ale nerozumím, abych řekla, je-li tak krásná; mně se líbila a princovi snad také, neboť s ní pořád mluvil,“ odpověděla kuchtička kuchařovi, ale kdyby nebyla u rožně stála, byl by viděl její zarděnou tvář, která jako plamen popelem prokvítala.

Svou pilností po celý den vymohla Lada opět na kuchaři dovolení na podívanou. Tenkrát se oblékala u studánky do šatů, co byly barvy nebeské, diamantovými hvězdami poseté. Nikdo nemohl na ni pro samý lesk pohlédnout a celý háj se osvítil světlem, které od ní zářilo, že se v studánce celá viděla. S těžkým srdcem šla ale tenkrát do hradu; neboť se musela s miláčkem rozloučit. Mohlať ovšem říci, kdo je, ale ona se bála otcovy msty a že by ji nazpět požádal, proto si umínila, že bude mlčet, dokavad se nedoví, jak otec smejšlí a zdali už na ni zapomněl.

Hostivít byl jako bez smyslů, nic ho netěšilo, a sám starý král hleděl na dvěře, brzo-li ta krásná kouzelnice vejde, by se tvář synova vyjasnila.

„Proč tak smuten?“ ozval se vedle Hostivíta líbý hlas. Lada co skvělá dennice stála vedle něho a jediný paprsek z oka jejího vyjasnil mračna na tváři miláčka. Starý král a mnoho hostů shlukli se okolo ní, vítali ji a nemohli se na tu očarující krásu dosti vynadívát. Tu noc nebylo ani Ladě ani princovi do tance, chodili spolu ze síně do síně a tiše rozmlouvali o své lásce; čím blíže k ránu bylo, tím byli smutnější. Ta nejposlednější síň skvěla se bílým mramorem, kolem dokola stály vonné květiny a stromy, i zdálo se člověku, že do květnice vstupuje. Tam seděla Lada na pohovce s Hostivítem a v očích chvěly se slzy.

„Lado má, ty jediná, zůstaň u mne a buď mou ženou,“ prosil princ tak dojemným hlasem, že projel zvuk jeho nikdy nepocítěnou blahostí duši ubohé Lady.

„Nepros tak snažně, činíš mi těžké srdce; vždyť víš, že posud prosbu tvou vyplnit nemohu. Abys ale věřil,

že i já tě srdečně miluji, vezmi ode mne tento prsten, kterým se tobě na věky zasnubuji.“

Hostivít přijal s vroucími díky drahý prsten, potom sňal též jeden s diamanty se svého prstu a podal ho Ladě.

„Nyní jsme zasnoubeni,“ řekla tato, „já tvá, ty můj. Kdo ti tvůj prsten nazpátek přinese, tomu věř, bude to posel, od něhož uslyšíš vzkázání, jak brzy se shledáme.“

Ještě chvilka utekla v sladkém líbání a rozmlouvání a Lada zmizela. Darmo běžel Hostivít do síně, kam byla odešla, darmo naříkal jako vši útěchy prázdný zoufalec, Lada se nevrátila a on nevěděl, kde ji hledati.

S těžkým srdcem a slzíc svlékla dívka skvostný šat v zeleném háji, dala ho pod kámen, poprosila rybičku, aby měla pozor na něj, a již pospíchala v myším kožíšku do kuchyně. Prsten zasnoubení měla schovaný za nádry.

Když přišla do hradu, bylo tu běhání až hrůza, komorníci princovi mohli hlavy srazit, jak po schodech nahoru a dolů lítali. I ptala se Lada v kuchyni, co to má znamenat?

„Celou noc kalousuješ a ráno spíš kudy chodíš,“ huboval na ni kuchař. „Což neslyšíš, že je princ na smrt nemocen? Tu čarodějníci nám byl čert dlužen. Ten ubohý, ubohý pán! Já nevím samou starostí, co do ruky vzít.“

Lada zůstala jako omráčena, nevědouc, má-li k Hostivítu jíti, aneb co má dělat. Tu přiběhl sloužící s jakýmsi kořením a poroučel, aby se honem pro prince uvařilo. Lada mu je vytrhla z ruky a v okamžení stálo u ohně. Sloužící odběhl, kuchař také, a než se vrátil, měla již Lada koření v koflíku a chtěla je nésti nahoru.

„Co to děláš? Nemůžeš někoho zavolat anebo na mne čekat? Kdyby tě v tvém kožichu král viděl, všechno by si zošklivil.“

„Nic se nebojte, pane, on mne neuhlídá. Abyste nemusel na schody, donesu to nahoru,“ nabízela se s ochotností Lada, „a dám to některému komorníku.“

Na cestě vytáhla ze záhadří prsten a hodila ho do koflíku; koflík postavila v pokoji na stůl a běžela doú, kojíc se nadějí, že prince upokojí. Přitom si však umínila, kdyby se princ ptal, jak se prsten do koflíku dostal, že se nepřizná. A na to přišlo v malé chvíli.

Sotva princ koření vypil a na dně prsten spatřil, vzbouřil celý zámek; nejprvnější poptávka došla ovšem na kuchaře, zdali on koření do koflíku lil. Kuchař v domnění, že se snad do koření vlas z myšího kožíšku dostal, nechtěl na sobě hanbu nechat, a prosil hned o odpuštění, že to v jeho nepřítomnosti kuchtička udělala. Nyní musela kuchtička k princovi. Dosti se zdrahala a nechtěla jít, ale služebníci ji vzali pod páždí a vedli ji do princova pokoje. Jak tam vešla, klekla na zem a hlavu sklonila, aby neviděl princ její postavu a nepoznal její tvář.

„Ty jsi dala prsten do koflíku?“ ptal se princ, jsa již vzhůru, a pozorně prohlížel klečící kuchtičku.

„Milostivý pane můj!“ pravila Lada s proměněným hlasem, „já koření do koflíku lila, ale o prstenu nevím, a byl-li tam, musel jej někdo nevědomky do něho hodit.“

Na ten způsob zapírala Lada v jednom, a když nemohl princ přiznání nikterak z ní vynutit, propustil ji. Lada byla ráda, že šťastně vyvázla, poděkovala a pospíšila do kuchyně, kde vše panu kuchaři povědět musela. Avšak navzdor ohyzdnému kožichu pozoroval princ při jejím odchodu ušlechtilý vzrůst, všimnul si krásného chodu a maloučké nohy, jakou obyčejně nemotorná kuchtička nemívá. Pořád mu to vrtalo v mozku, na jaký způsob by ji mohl, sám nepozorován, viděti.

Byl způsob v tom městě, že se lidé velmi rádi koupali, jak bohatí tak sprostí. I v zámecké velké zahradě byly dvoje lázně, jedny královské, druhé pro domácí čeládku, kde se dvakrát za týden od prvního do posledního koupali. Na tu lázeň vzpomněl Hostivít nejdříve, tam byla

nejlepší příležitost, podivnou kuchtičku vyzkoumat. Byl právě den koupele; tu se princ odebral tajně do zahrady, šel hned k lázni ženské, tam udělal do zdi díрку velikosti oka a šel zase do svého pokoje. Doktoři se křížovali, že mu bylo ráno na smrt zle a teď že už chodí, Hostivít je ale potěšil, že ho divotvorné koření pozdravilo, z čehož oni velkou radost měli.

Navečer, když byl čas koupání, vykradl se princ ze zámku do zahrady, šel k lázni a schoval se do hustého křoví, kde ho nikdo nepozoroval. Všechny ženské se koupaly dříve a nejposlednější ze všech byla kuchtička, s kterou se žádná jiná koupat nechtěla, čemuž ona velice povděčna byla. Jak viděl princ kuchtičku jíti, položil oko ke zdi a ledva dýchal.

Zamyšlená vstoupila Lada do lázně, a když za sebou zamkla, svlékla nejdříve kožíšek a stála tu v prosté sukně. Hostivítu vstupovala krev do tváří, když viděl tu sličnou postavu, a blahé tušení se mu v srdci rozhostilo. Ale když dala kuchtička plachetku s hlavy, tvář umyla a na čele se jí hvězda zatřpytila, nemohl se princ déle zdržet, vykřikl: „Lado, Lado má!“ a vyběhl ze své skrýše.

Uleknutá Lada hodila rychle kožich na sebe, plachetku na hlavu a vyběhla ven; neboť poznala dobře hlas princův.

Ve dveřích ji potkal Hostivít, sevřel do náručí a zamkl ústa vřelým políbením, aby nemohla déle zapírat.

„Nyní půjdem k otci, drahá,“ pravil Hostivít a chtěl vésti Ladu do zámku, ale ona nechtěla, řkouc: „V tom oděvu nepůjdu před tvého otce. Počkej tu malou chvílku, až se opět vrátím.“

Princ chtěl ledaco namítat, ale Lada byla již za zahradou a utíkala k studánce jako plachá srna. Šaty našla všecky, ale závoj scházal a hlídačky v studánce také nebylo. Než blahá nevěsta neměla kdy, o tom přemýšlet, a že už závoj nepotřebovala, nebyla jí ztráta tak bolestná. S uzlíkem

pospíšila zase zpátky do své komůrky, tam se přestrojila do královských šatů a teprv šla k milému princovi, který ji k otci svému vedl. Kdo je potkal, díval se jako udiven, pověděl druhému a v okamžiku to bylo po celém zámku, že našel princ krásnou paní.

Posud nebyla se Lada o svém stavu nikomu svěřila, až teprv když byla u krále. Tím raději požehnal otec synův sňatek, věda, že princeznu z krve královské za ženu dostane.

V kuchyni se zatím pan kuchař stropu chytal a na kuchtičku, která nepřicházela, hrozně dováděl. Tu přiběhl pro něho sloužící, aby šel tu chvíli k princovi. Honem zahodil zástěru, vyjasnil tvář a pospíchal nahoru. I viděl krále, prince i krásnou budoucí královnu.

„Proč přechováváš v kuchyni tak ošklivou, zapopelenou kuchtičku?“ obořil se na něho princ.

Kuchař se lekl a začal prosit: „Ach, můj nejmilostivější králi a pane! Já ji nechtěl vzít, ale ona tak snažně prosila o službu, že jsem ji nemohl oslyšet; a také nemám věrnější, spěšnější a bedlivější osoby snad ani v celé kuchyni, až na to, že nosí ten myší kožíšek, pořád se popelí a trochu všetečně si počíná.“

„Hana tvá je pravdivá a za chválu ti děkuji, milý kuchaři, jakož i za upřímné přechování. Za to se ti tvá kuchtička odmění.“ Tak řekla Lada a kuchař padl jí k nohám, děkoval za vše a prosil za odpuštění, neboť ji byl podle hlasu poznal. Lada ho upokojila a dala mu měšec peněz na odslouženou. Jakmile kuchař z pokoje vyšel, již to věděli všickni, kdo byl myší kožíšek, a strachy umírali, když pomyslili, jak to s nimi vypadne, jak se bude asi královna mstít. Ale ta na mstu nepomyslíla.

Zasnoubení milenců bylo brzy nato; potom si sedli do vozu a jeli k otci krásné nevěsty, by od něho také požehnaní obdrželi. S bázní vjížděla Lada do zámku a velmi se

strachovala msty otcovy. Avšak darmo! Tu samou noc, když Lada ze zámku zmizela, zjevila se nebožka královna a přísně kárala hříšnou jeho lásku. Od té chvíle se obrátilo srdce královo, láska nedovolená z něho zmizela a bývalá vroucí láska otcovská se v něm uhostila. Dávno by byl již dceru hledal, kdyby mu to byla nebožka nezakázala, která sama nad ní bděla.

S nevýslovnou radostí přijal král dceru i zetě a jejich štěstí bylo mu útěchou.